

KRÁSA NAŠEHO DOMOVA

MĚSÍČNÍK SVAZU SPOLKŮ PRO OKRAŠLOVÁNÍ A OCHRANU DOMOVINY

ROČNÍK 36, Č. 5

Řídí Prof. techn. Dr. Jaromír Klika (Praha-Košíře 335)

ÚNOR 1944

Arch. Ing. JAN MANNSBARTH:

VĚTRNÝ MLÝN U UHŘINOVA.

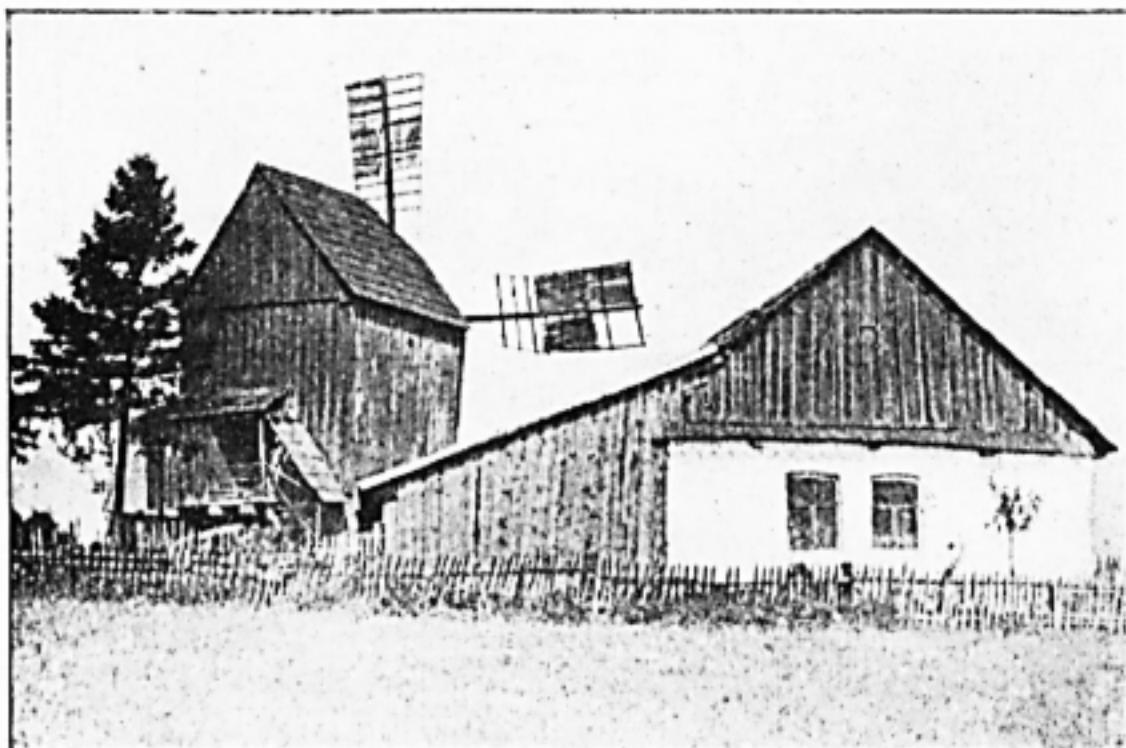
Nevelká selská obec Uhřinov na severu od Drahotuše, naproti největšímu moravskému hradu Helštýnu, je položena na okraji značně vyvýšené zvlněné pláně, stoupající odtud k rozvodí Odry a příkře spadající do úvalu Bečvy, se kterým je spojena teprve od doby po prvé válce světové silnicí s mnohonásobnými vlásničkovými serpentinami. Před tím jedinou spojí byl příkrý nebezpečný úvoz, vedoucí ostře zaříznutým údolím, zvaným Kopanice.

Jméno obce i její poloha by mohly dosvědčit hypothesu Václava Richtra o hranici maďarského panství na Moravě v X. století (Časopis Matice Moravské 65, Brno 1943), spolu se jménem Kopanice, i s tím, že přímo v obci na dvoře usedlosti Adolfa Vilímka je zachován jeden z nejstarších moravských stromů, tis asi tisíc let starý. Na místech takto dokonale přístupných a vzdálených od lesních porostů bývají zachovány pouze stromy, kterým byl přikládán význačný význam, zejména stromy pomezné.

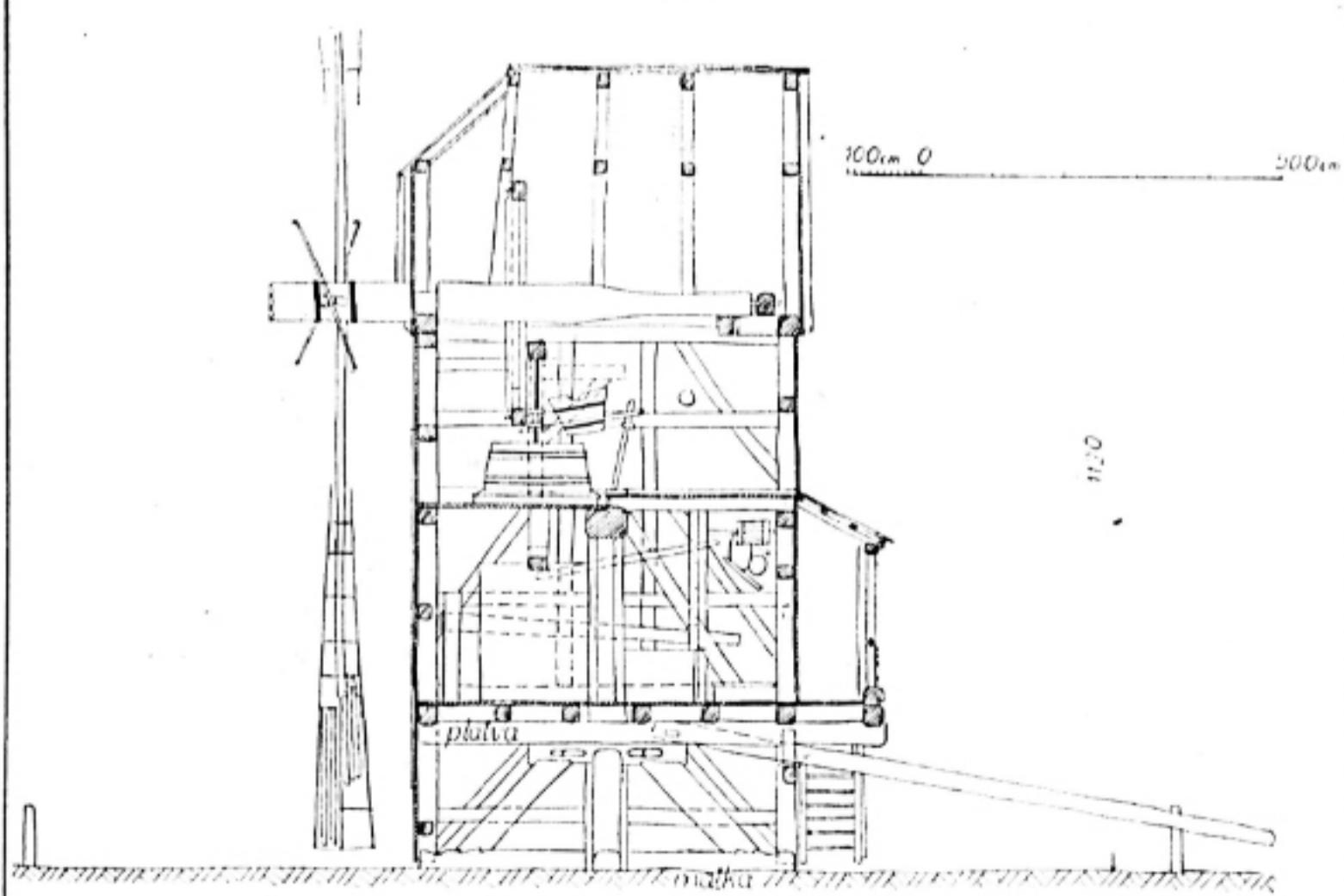
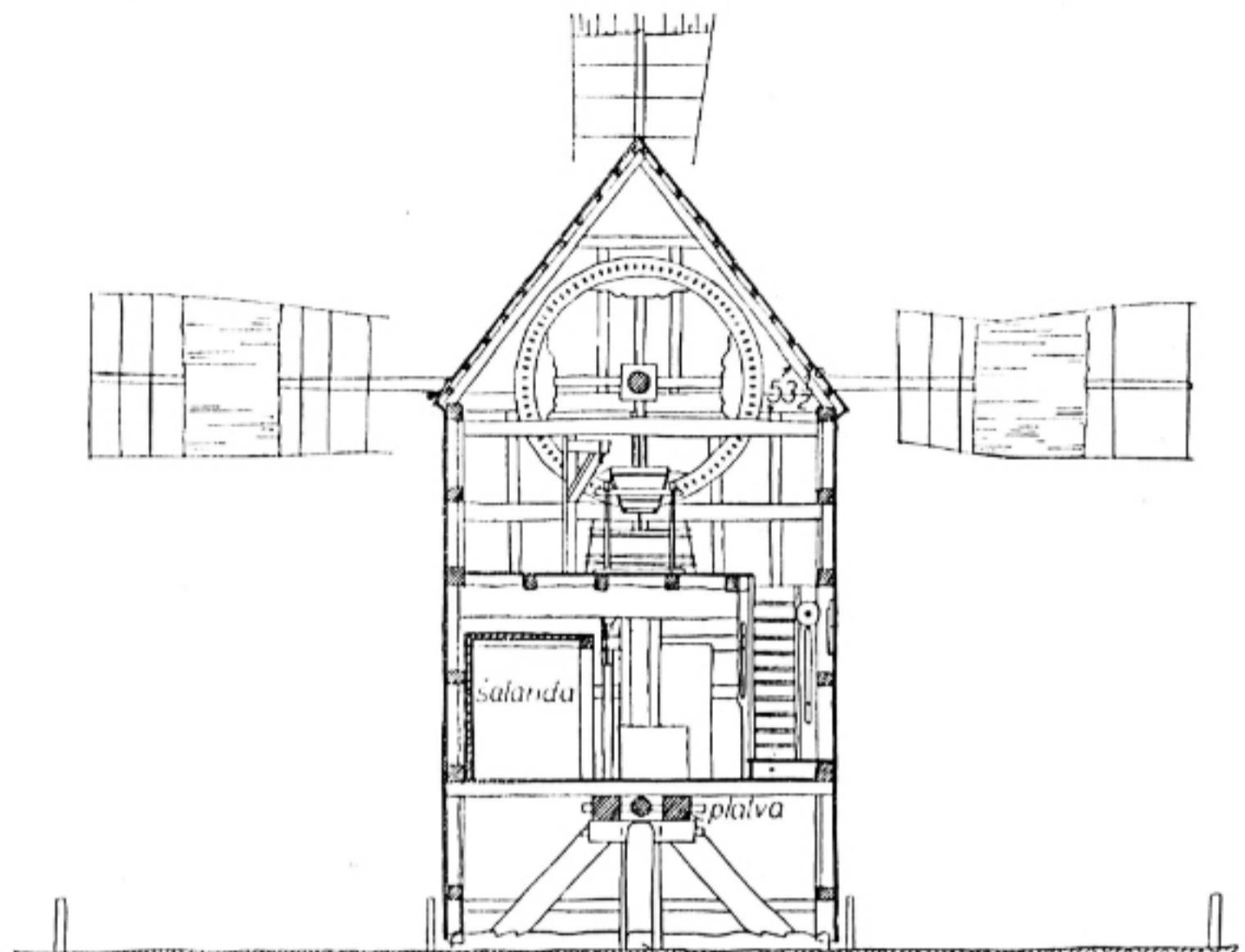
Nepřístupná poloha, která snad kdysi položila zde meze onomu vpádu, pomohla tu dochovati i zajímavou památku technické kultury, větrný mlýn, dosud schopný provozu, ačkoliv jest stár aspoň 150 let, jak vypočítává nynější mlynář, jeho vlastník, pan Adolf Červek, který sám jest již starší 70 let.

Mlýn stojí na kopci, otevřeném větrům se všech stran, na táhlém hřebenu na sever od obce, skryté v mělkém údolí.

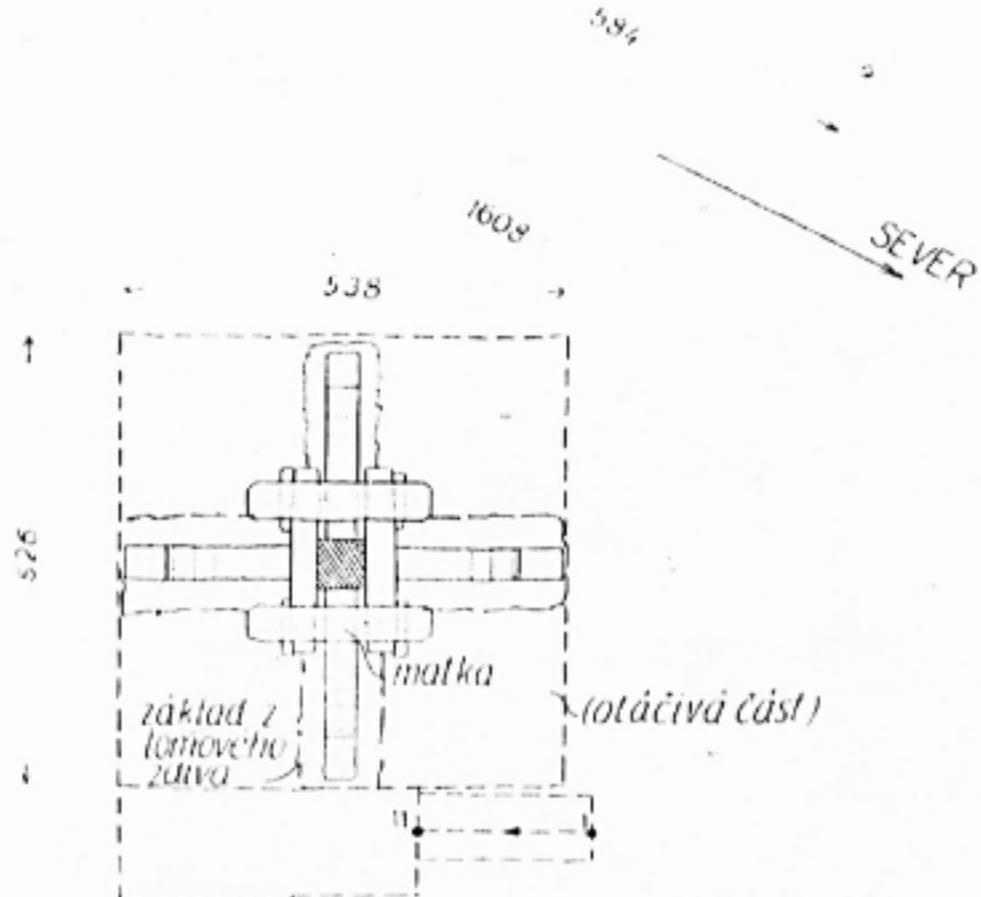
Základnu mlýna tvoří matka na kříži mocných dubových trámů, vzeprěných vzpěrami do výše člověka.

Pohled od jihu na větrný mlýn u Uhřinova. (Foto Mannsbart, Praha.)

Příčný a podélný řez.

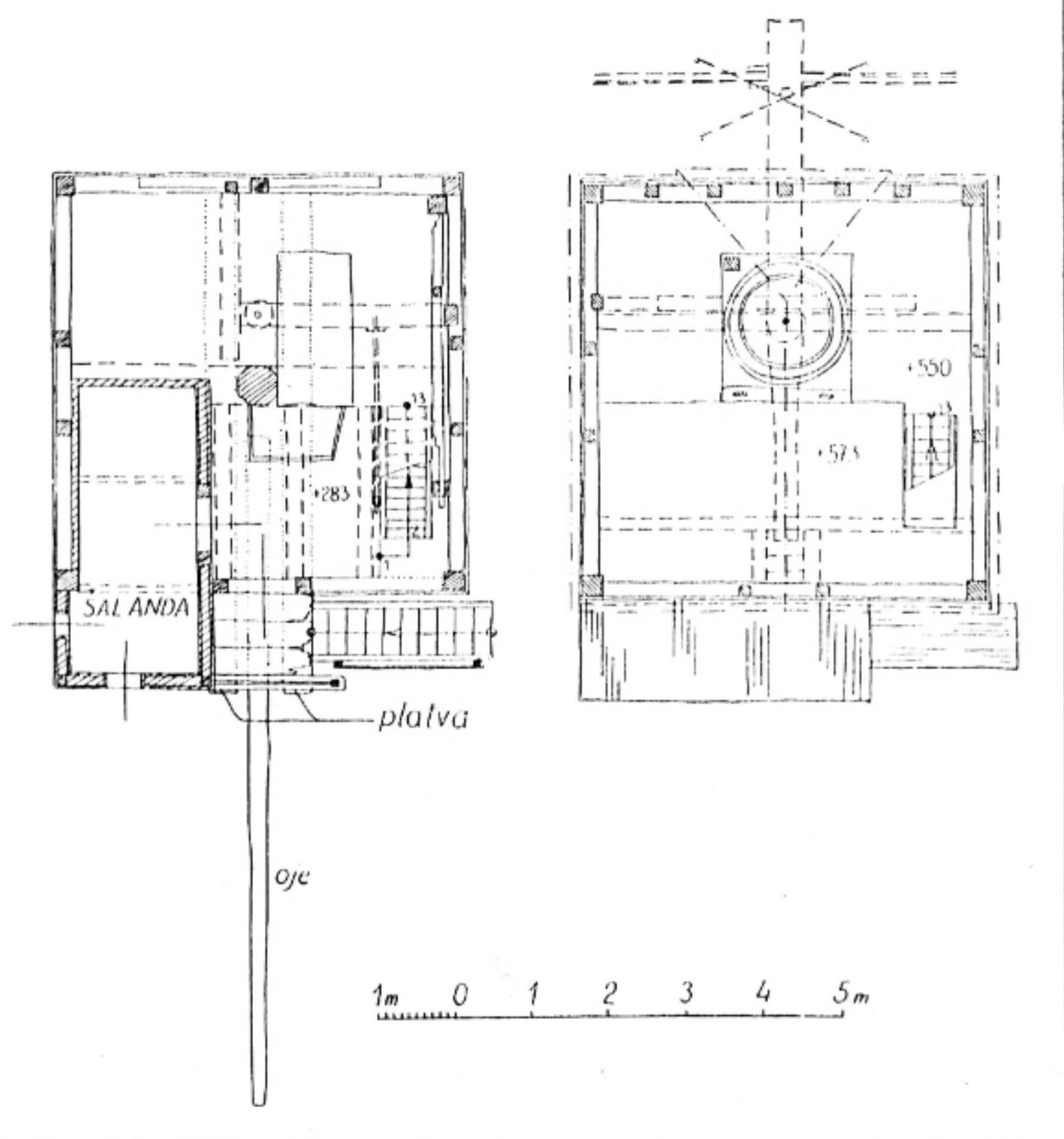
• věnec kotevních kol
ø 12

1 0 1 2 3 4 5 m

Půdorys pevné části.

Na této matce spočívá plátna, na jejímž silném dubovém sloupu je nesena celá horní konstrukce o dvou podlažích, otáčející se s plátnou, kterou vede dlouhá oje. Tuto oji přitahuje mlynář řetězem pomocí navijáku, uloženého na sanicích, vůzku, k osmi kůlům, a natáčí tak celý mlýn do příznivé polohy ke směru větru. Těchto osm kůlů tvoří pravidelný osmiúhelník, s velikou přesností orientovaný k hlavním světovým stranám. Zádná jeho strana neshoduje se se směrem základního kříže matky, od které se odchyluje as o 25° .

Do otáčivé části, která kryje svým obedněným pláštěm, spuštěným až téměř k terénu i pevnou část, matku, jest přístup po konsolovitě zavěšených schodech, krytých stříškou, vedoucích na pavláčku před komůrkou, šalando, rovněž z části konsolovitě vysazenou z otáčivého tělesa mlýna. Toto vzdušné obydli bylo za všech předchůdců nynějšího mlynáře

Půdorys otáčivého 1. podlaží a půdorys 2. podlaží.

jediným obydlím pro ně i jejich rodinu. On sám teprve asi před 40 lety si postavil vedle mlýna skutečnou chalupu na pevné půdě. Z toho vidíme nejen chudobu kraje v době dřívější, ale i to, že ještě v době nedávno minulé byl mlýn tak výnosný, že dovoloval nové investice a úspěšně soutěžil vzdáleným mlýnům na vodních tocích, ostatně stejně nespolehlivých. Jako šrotovník jim soutěžil až do této války, kdy jej vyřadily pouze mimořádné poměry.

Celá otáčivá část dvoupatrová je vysoká i se štíty 11,20 m, o půdorysu přibližně čtvercovém 5,26/5,38 m, je obecněna svislými prkny, která bývala obita šindelem. Její důkladně vyztužená trámová konstrukce je vyložena na otáčivé platvě.

Šalanda má dvojité prkenné stěny vycpané pazděřím, uvnitř s omítkou, nahrozenou na šikmě žerďové obíjení.

Střecha je sedlová, na straně u křídel okosena částečnou valbou. Kryta je šindelem a nesena hambálkovými krovou. Úhel jejich sklonu jest změren $53\frac{1}{2}^{\circ}$. Tento vznosný úhel jest s chybou půl stupně polovičkou vrcholového úhlu pětiúhelníku. Jeho vytyčení předpokládá značný stupeň měřických znalostí u sekerníků, kteří mlýn zhotovili, tak jako stejně můžeme u nich předpokládati značné znalosti prakticky astronomické při vytyčování základního osmiúhelníku.

Pohon obstarávají 4 křídla o celkovém rozponu as 15 m a šířce lopat as 2,10 m, natočených ke svým osám as o $\frac{1}{8}$ kruhu.

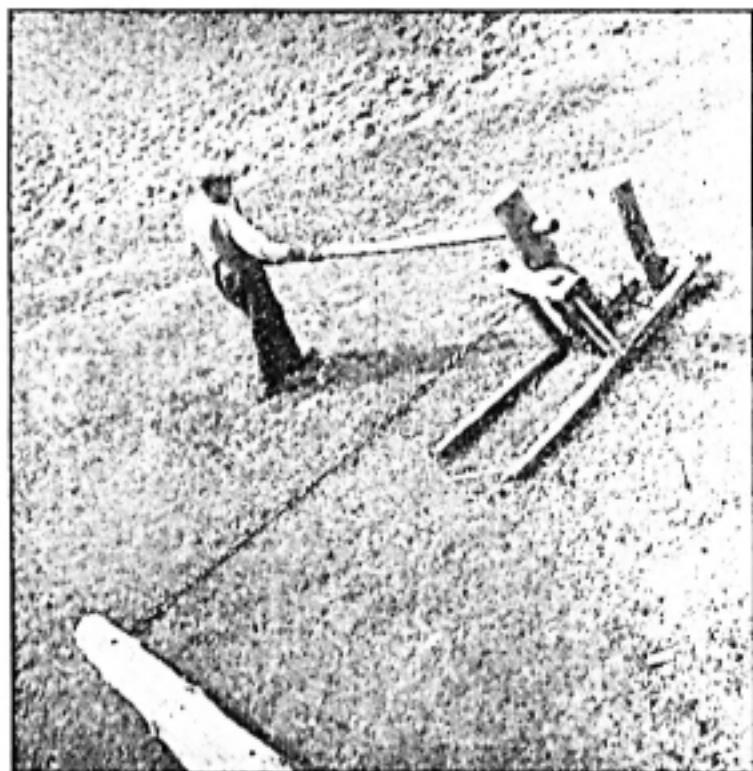
Jsou kryta as z jedné třetiny šindelem. Otáčeji silnou osou, uloženou ve výši okapní vaznice otáčivé části. Na ose je rozměrné palečné kolo, jehož 4 loukotě jsou drženy ozdobně vyříznutými fošnovými příložkami. Palečné kolo přenáší pohyb pastorkem na mlynářský kámen lubu, do něhož se obilí nasypává korčákem, na podlaze druhého patra, i na novější mlynářské stroje v podlaží prvém u šalandy. Odtud z blízkosti schodů, vedoucích vzhůru, se ovládá i celé brzdící a vypínací zařízení.

Mlýn, který jsem vyměřil a fotografoval v září 1943, jest tak zachovalý, že se dosud stačil sám hospodářsky udržet a že dokonce přispíval k rozmnožení majetku svého vlastníka.

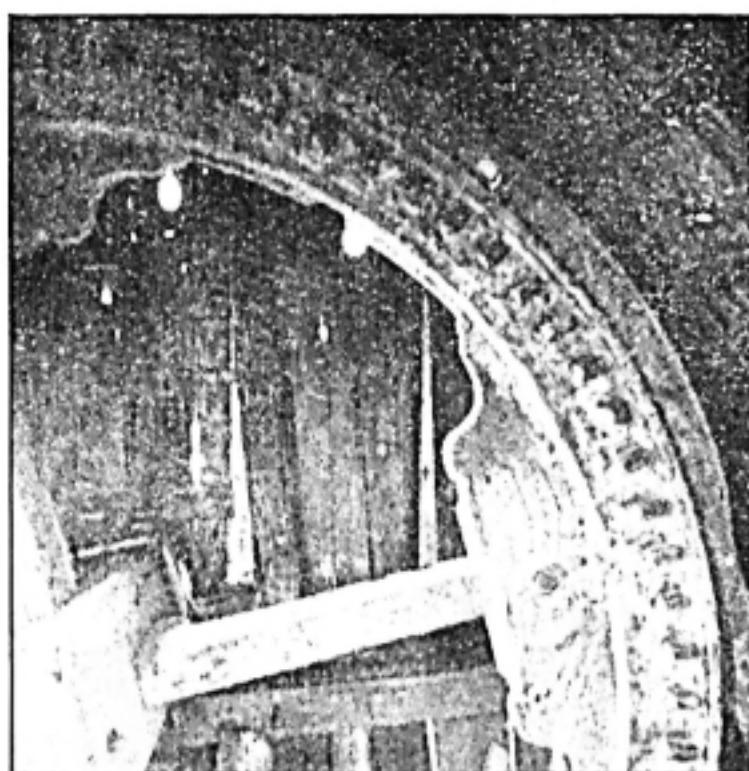
Tím spíše si zaslouží svým významem jako vzácně dochovaná technická kulturní památka i svým krajinným půvabem, aby se mu věnovala zvláště v nynější mimořádné době i veřejná péče a ochrana.

Vstup do mlýna. (Foto Mannsbarth, Praha.)

Mlynář přitahuje oji vůzkem ke kolišku (pohled od šalandy).

Palečné kolo. (Foto Mannsbarth, Praha.)

Dr. JAROMÍR KLIKA:

OCHRANA KRAJE A PŘÍRODNÍCH PAMÁTEK NA BEROUNSKU.

(Dokončení.)

11. Koda (jeskyně) nad Cisařskou (Královskou) roklí s kulturou (podle Petrboka) z poslední doby meziledové (riss — würm) a po době magdalenienské (kultura sobích lovců), jeskyně přes 5 m široká.

12. Skalnaté svahy mezi Srbskem, Tetínem, směrem k Berounu na levém břehu Berounky jsou sice místy porušeny lomy, ale celkově bohaté po floristické a faunistické stránce (ptactvo), jsou hlavním krajinným půvabem Berounky. Omezení lomů, nezastavitelnost weekendovými chatami (některé z nich byly zřízeny nad stanicí Srbsko) jsou tu hlavním samozřejmým požadavkem.

13. Turská Maštal u Tetína, celý tetinský ostrov, jest prostořepen dutinami, chodbami a komínky, většina z nich zanesena říčními terasovými písky, štěrky a hlinou. Petrbok v „Poslední sini“ Turských maštali sledoval vývoj místních kultur.

14. Skupina jeskyň v příčném údolíčku na levém břehu Berounky mezi vsí a ústím Kačáku (Nová jeskyně, Galerie, Úzká, Patrová) s hojnými zbytky paleontologickými a několika jeskyněmi ve skalách nad Berounkou u Srbska. Jejich zachování souvisí s ochranou skal mezi Srbskem a Kačákem, které také po stránce krajinářské a botanicko-zoologické žádají ochrany; nedovoliti weekendové chaty. K nim nutno připočíti jeskyni pod Kozlem, „Barrandovu“, nejsložitější a největší z jeskyň Českého krasu (42 m nad hladinou Berounky).

15. Skupina jeskyní v Kozlu (korálovém útesu), z nich jeskyně „Šanový kout“ patří k nejzajímavějším jeskyním, dvě veliké jeskyně „Kavčí okno“ a „U dubu“. Šanový kout jest v maličkém příčném údolíčku, patří